

Üçlü Sistem

Bütün kâinat, bütün eşya, bütün olaylar, Allah'ın **kelam** isminin birer kelimesidirler. *Yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsa, deniz ve denizi besleyen yedi deniz daha mürekkep olsa; yazmakla Allah'ın kelimelerini bitiremezler. Allah Azizdir (sonsuzdur.) Fakat hikmeti gereği sınırlı olarak tecelli eder.* (Lokman, 27)

Bütün bu kelimeler içinde canlı ve sözlü vahyi temsil eden ikisi, özellikli ve mucizeli olduğu için Kur'an, onları ayrıca vurguluyor, Allah onlara Kelamım diyor. Her ne kadar bütün varlıklar Onun kudret kelimeleri ve logosu da olsa:

a) Allah'ın geniş çapta kelamı ve konuşması olan bütün kutsal kitaplar. Bunlar insanların anlayabileceği formatta Allah'ın özgün kelimeleridir.

b) “İsa, Allah'tan bir kelime ve ondan bir ruhtur.” (4/171)

Evet, atomlar kâinat kitabının harfleridir. Başta yıldızlar ve canlılar o kitabın bölümleri ve cümleleridir. İlim dalları Allah'ın kullandığı dillerdir. Nitekim Amerikalı Dr. Francis S. Collins, insan genomunu ortaya çıkarınca ABD Başkanı Clinton ile: *Biyoloji Allah'ın dilidir*, diye bu mucizeyi bütün dünyaya ilan etti.

Bu kâinat kitabının üslubu, matematiksel ve sayısaldır. Onda birçok sistem ve formül vardır. Bunlar içinde en çok meşhur olan 7'li, 12'li, 5'li sistemlerdir. Daha sonra bilgisayarın keşfiyle anlaşıldı ki; en temel sistem 0–1 siberetik formülüdür. Dinî literatürde bunun ismi cemel, celal ve ikisinin ortası olan kemaldır. Çünkü varlıklar ve olaylar ya celal, ya cemel veya ikisinin toplamı olan kemalatın tecellisidir.

Bizim burada konumuz, bu üçlü sistem olduğundan yalnızca onun üzerinde duracağız. Bu sistem, ontolojik ve kolektif alanlarda diğer üç sistemden çok daha yaygın ve temel bir yazılımdır. Mesela: Besmelede ifade edildiği üzere *Allah* soyut varlık boyutunu; *Rahman*, o varlığın somut boyutunu; *Rahim* ise, ikisinin ortasını temsil eder. Başka bir ifade ile Allah emir ve mucizevî yapıyı; *Rahman* yasal ve kanunî oluşumları; *Rahim* ise, ikisinin ortasını yani İlahî özel emirle olan somut inayet, keramet ve mucizeleri temsil eder.

Ve mesela Kur'anda sıkça geçen *semavat (gökler) arz ve ikisinin arası* formülü, birçok ayetten anlaşıldığı üzere; metafizik âlem, fizik âlem ve ikisinin arası ve ortak noktası olan canlılık demektir. Evet, canlılık, soyut ve somut bir gerçek olarak fizik ile metafizik arasında bir berzahdır. İşte bundandır ki, materyalistler sadece fiziği esas aldıkları için bir türlü canlılığı izah edemiyorlar.

Mesela insan yapısı, soyut olan ruha, somut olan bedene ve ikisinin ortak noktası olan bilince dayanır. Ve mesela ekonomi, teşebbüs özgürlüğüne, toplumda işsiz ve fakir kalmamaya ve bu iki gerçeğin bir ürünü olan *orta sınıfın* oluşmasına dayanır. Ve mesela sağlıklı bir dinî hayat, sınırsız bir kadere inanmak, sorumlu bir iradeyi taşımak ve ikisinin ortası olan ibadet hayatına dayanır. Namazın hakikati de *kıyam, secde ve rükûdur*.

Kıyam maddi hayatı, secde manevi hayatı, rükû da ikisinin ortasını temsil eder. Bazıları insanın temel varlığını ruh, nefis ve beden¹ diye üçe ayırıyorsa da bu ayırım ontolojik olarak eksik ve yanlıştır. Çünkü insan bedeni ve insanın içgüdüleri demek olan nefsi, bir ilmi kanun olan ruhun iki farklı yansımasıdır. Ondan ayrı ve müstakil değildir. Ve bunun içindir ki; Ahmed-i Cezerî gibi bazı veliler, *ruh ve beden birdir*, demişler. Kur'an da birçok ayette ruh ve bilinç hakikatleri için *nefis* deyimini kullanıyor; ruh, beden ve bilinci bir görüyor. Yani nefis arınırsa, melek ve insan-ı kâmil olur, arınmazsa şeytanlığa düşer.

Anlaşılan odur ki; üçlü sistemin insandaki bir yansıması da akıl, kalp ve nefistir. Akıl, fikirden sorumlu; kalp zikirden sorumlu; nefis de şükürden sorumludur. Akıl soyuttur, nefis insanın bedeni ve kimliği manasında somuttur (ki bazen bedene de nefis denilir.) Kalp ise, sonsuza açıldığından hem soyuttur, hem somuttur. Bu gerçeğin bir delili de tesbih kavramının akla, tekbir kavramının kalbe, hamd kavramının da nefse bakan manaları içermesidir.

Bu üçlü sistemin İslam tarihindeki izdüşümü, *kelam, tasavvuf ve fıkıh* ekolleridir. Kelam, akla ve tefekküre bakar; tasavvuf, kalbe ve zikre bakar; fıkıh ise nefse ve şükre bakar. Fıkıh helal-haram üzerinde çokça durur. Çünkü hakiki şükür, ancak bu dairede gerçekleşir. (Şükür Risalesine bakınız.)

Demek Müslümanların son çağlarda geri kalmasının en büyük sebebi, İslamiyet gerçeğinin az farklı üç noktası olan bu üç ekolü birbirinden ayrı ve birbirine düşman birer din ve ekol olarak görmesidir. Halbuki gayb aleminde yani arketip olarak bu üç ekolün şahs-ı manevisi, aynı mehdîyet gibi dinî ve insanî bir misyon ve peygamber olarak görülüyor. Fakat Müslümanlar, İslamın son dirilişi ve dünyaya ilimlerle yayılışının ismi olan mehdîyeti; elinde kılıç, insanları doğrayan, 22. asırda kölelik sistemini geri getirecek olan, despot ve olağanüstü bir kişi olarak algıladıkları gibi; fikrin, dinin ve hukukun o zengin dünyasını da Ortaçağın birbirine düşman birkaç fetvacısından, felsefecisinden ve sofisinden ibaret olarak algılıyorlar.. Sonsuz bir nimeti insanlık için zehir ediyorlar.

Bu çağlar üstü hata, o kadar çok derin tahribat yapmış ki; bugün fıkıhçı bir dindar, değil yalnız kelamcı ve sofîyi dışlamayı, kendi beğendiği imamından ve inancından başka fakih dahi tanımaz olmuştur. Kelamın da her bir fırkası, diğer fırkaları ehl-i dalalet ve cehennemlik olarak görüyor. Tasavvuf ekolünde ise, kalp hayatı ve muhabbet esas olduğundan şöyle bir kural ortaya konulmuştur: *Kim şeyhini en büyük şeyh olarak görmezse, ara sıra da olsa gözü başkasına kayarsa o, asla seyr u sülûk'te terakki edemez.*

Hz. İsa, varlığı ve varlığın değişik kategorilerini birbirinden farklı ve aykırı gören Yahudilere karşı, hakikatin ve varlığın birliğini savunmak için *Allah, vahiy ve dinî yaşam birdir*; ruh, bilinç ve beden birdir; İncilin tabiriyle Baba, oğul ve ruhu'l-kuds birdir, dedi. Fakat bazı Hıristiyanlar, özellikle avam kesimi, Allah'ı, vahyi (kelamı) ve ruhu maddi birer varlık olarak hayal ettiler. Sonra bir gerçeğin üç farklı tecellisi olan bu üç kategoriden her birisini müstakil birer tanrı kabul ettiler. Semavi dinlerin ruhu, temeli ve mayası olan tevhid ve birlik

¹ Avrupalılar da *soul, psi ve body* diye insandaki üçlü sistemi böyle anlamışlar. Fakat bu çok doğru değildir. Çünkü ruh ve nefsi, bedenden ayrı ve farklı bir şey olarak ele aldığın zaman beden diye bir gerçeklik ortada kalmaz, ona beden denemez; ona ancak madde yığını diyebiliriz. Evet, beden madde-mana, soyut-somut kategorisinde bir taraf değildir. O, ancak bir geçit ve bir berzahdır; canlı bir oluşumdur; fizik ve metafiziğin birleşimidir. Evet, insan somut bir nesne değildir. İnsan eylem, hareket, irade ve duadan oluşan bir manadır. Onun için, "*Kimin himmeti ve gündemi neyse, onun değeri o kadardır*" demişler. Dindarlar bunu böyle tahlil etmezse daima, spiritüalizm ve materyalizm belaları önlerine çıkacaktır. Ki bütün semavi kitaplarda anlatıldığı üzere ikisi de küfür ve dalalettir.

inancından uzaklaştılar. Müslümanların kelamcıları da, ulûhiyet, metafizik ve fiziğin üç farklı âlemini birbirinden ayrı ve kopuk kabul etmekle aslında Hıristiyanların içine düştüğü yanlışla yaklaşmışlardır. Bununla beraber onlar, metafizik ve fizik âlemleri müstakil birer tanrı olarak kabul etmedikleri için şirke girmiyorlar. Fakat kelamın bu bölücü yaklaşımı, tam Kur'anî bir tevhid inancı değildir.

Hulasa: Bütün bu sistemleri iyi tanımak ve yanlışla düşmemek için, Allah'ın üç temel sıfatı olan *kudret, ilim ve iradeyi* iyi bilmek gerekir. Nitekim Kur'an ve Kur'anın bir tefsiri olan Risale-i Nur, en çok bu üç sıfat üzerinde duruyor. Bu üç temel sıfatı tam anlamak için onları modern isimlerle ifade edersek; *kudret*, kâinattaki bin bir çeşidiyle adeta sonsuz olan enerji demektir. Üstad Bediüzzaman enerji için kuvvet kelimesini kullanıyor. *Allah'ın kudretinin bir tecellisi olan kuvvet, ilmî bir form ve kalıp olan manevi vücuda sürülür; vücud-u harici (maddi varlık) ortaya çıkar*, diyor. (26. Lem'a, 11. Rica)

İlim gerçeğini de zihinlerimize biraz yaklaştırmak için, ilimle gerçekleşen ve takdir edilen bütün program, yazılım ve formları hatırlamak yeterli olur. Yine Üstad Bediüzzaman birkaç yerde "*Kudret, ilim, irade ve üçünün bileşkesi olan kelam bir ve iç içe tecelli eder*" diyor. Yani nerede enerji varsa, orada bilinçli yazılım ve program da vardır; orası irade ile gelişir. Kudret varlığın maddi yönünü; ilim onun bilinç ve yazılım yönünü; irade de onun kader ve gelişme yani ruhî yönünü temsil eder. (28. Lem'aya bakınız.)

Demek insan bu üç temel hakikati ve onların birliğini bilirse, varlığın ve olayların bütün katmanlarını az çok anlar ve yanlışla düşmekten korunur. Nitekim bazı Müslümanlar, Allah'ın bütün âlemlerle ve bütün olaylarla nasıl ilgilendiğini anlamadıkları için, kendilerini ve kâinatı Allah'tan ayrı ve kopuk sanıyorlar. Hıristiyanlardan daha büyük bir yanlışın içine giriyorlar. Çünkü terminolojide böyle bir inancın ismi, deizm ve putperestliktir. Bunun sonuçları daha çok tahribat getirir. Hemen hatırlatalım ki; gerek varlığı ve hayatı iyi anlamak için ve gerek bu konularda yanlış bilgilerden ve özellikle bilgisizlikten kurtulmak için bize ve bizim eğitim sistemine, yine *üçlü bir yapı* gerekir:

a) Eğitime dahil olan herkes için seviyesine göre herhangi bir dilde usta olmak lazım. Yani kitap ve makale yazabilecek kadar herhangi bir dile hâkim olmak gerekir.

b) Fen ilimlerine vakıf olmak gerekir. Bunun da ölçüsü fizik, kimya ve biyoloji derslerini dinleyebilecek kadar bir altyapıya sahip olmaktır.

c) Tefekkür ve düşüncede aklını kimsenin cebine koymamak. Yani taklit makamında olmamak.. Bu durum, büyüklere karşı saygısızlık değildir. Yaradılışın ve zamanın yeni nesillerden beklediği bir sorumluluktur. Bu duruşta işin ehli yanlış da yapsa yine sevap alırlar. Dünyadaki büyük insanların hayatını araştırın; göreceksiniz ki, hepsinin de gelişmesinin altyapısı ve temeli bu üçlü sacayağıdır.

Gerçekten bu üçlü sacayağını temin etmeyen bazı hocalar, tarihimize ve dinin hakikatine çok büyük zararlar vermişlerdir. Mesela: Dini, şekilcilikten ve rivayetleri ezberlemekten ibaret bilen bazıları, mantık ve müspet ilimleri okumak haramdır, diyebilmişlerdir. İslam tarihini adeta dondurmuşlardır. Buna mukabil bazıları, mantık ve felsefe tek ilim kaynağıdır, asıl evrensel bilgi bunlardır; ayet ve hadisler, tarihsel bilgilerdir, bize hitap etmiyor, demişler; adeta dinî hayattan, imtihan ve sorumluluk dünyasından çekilmişlerdir.

Demek bu asrın seviyesine göre bu üçlü sacayağını bir araya getiremeyen bazı hocaların dinî konularda kitap yazması veya ekranlara çıkıp ahkâm kesmesi, büyük bir vebaldir, kamu hukukuna tecavüzdür.

Beş Misal Daha:

1) Kâinatı ve maddeyi anlamak isteyen, bu üçlü sistemi iyi bilmeli. Çünkü madde ve kâinatın üç sacayağı var: *Enerji, yazılım ve evrim*. Dinî tabir ile *kudret ilim ve irade*. Yani evrende sonsuz bir enerji var; yazılım ile atom ve hücre oluyor ve irade (istek) ile gelişiyor.

2) Ticarete ve kurumlarda iş başarmak isteyenler, kurumun üç sacayağı olan *sermaye, idare (emek ve icra) ve proje* içinden işin ruhu olan projeyi esas alsın. Çünkü iyi bir proje, kendine sermaye de bulur, işi icra edecek kadroyu da bulur.

3) Siyasetin yani halkı idare etmenin de üçlü sacayağı var: *Hürriyet, kardeşlik ve eşitlik*. Burada işin ruhu hürriyettir. Hürriyet olursa, toplum doğal olarak dengelerini bulur. Ayrıca kardeşlik ve eşitlik toplumun dengesini bulmakta iki ayak olur. Hürriyet de işin beyni gibi toplumun motor gücü olur. Hürriyetten kaynaklanabilecek anarşizmi, kardeşlik ve eşitlik başka bir tabir ile inanç ve ahlak önler.

4) Varlık, soyuttan somuta geliyor, gelişiyor. Metafizik âlem ve ruh soyuttur. Evren somuttur. Hayat (biyoloji) ise ikisini birleştiren bir geçittir. Ahiret ise, tam canlı olacağından orada soyut nimetler daha ağırlıklıdır. Her ne kadar hadisler ve ayetler, halkın anlayabilmesi için somut nimetleri çokça anlatsa da..

5) Kâinat, kuantum fiziği ve parçacık olarak olağanüstüdür, kudret mucizesidir.. Fakat normal fizik olarak doğal yasalara tabidir. Yani yasal yapılar, mucizeler ve ikisinin ortası olan kerametler, varoluş nehrini akıttırıyorlar. Kerametın mucizeden farkı, olağanüstülük vasfının ondan daha düşük olmasıdır.

14. 11. 2018
Bahaeddin Sağlam